

Т-1905а.ч.  
2404/л



А. ТАРАСЕНКОВ

ВОЛОДИМИР  
ГУМАНЕНКО

УКРАЇНСЬКЕ  
ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО



Ціна 50 коп.

V.N. Karazin Kharkiv National University



00789456

1

1/ 9 (c) 1941... "Zepow  
27 323 355.11

T-1915B.Г.

А. ТАРАСЕНКОВ

ВОЛОДИМИР ГУМАНЕНКО

ПРОВЕРЕНО  
ЦНБ 1945

УКРАЇНСЬКЕ ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО  
КИЇВ 1944 ХАРКІВ

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА  
БІБЛІОТЕКА УДН

Кат. №

2404/1/87

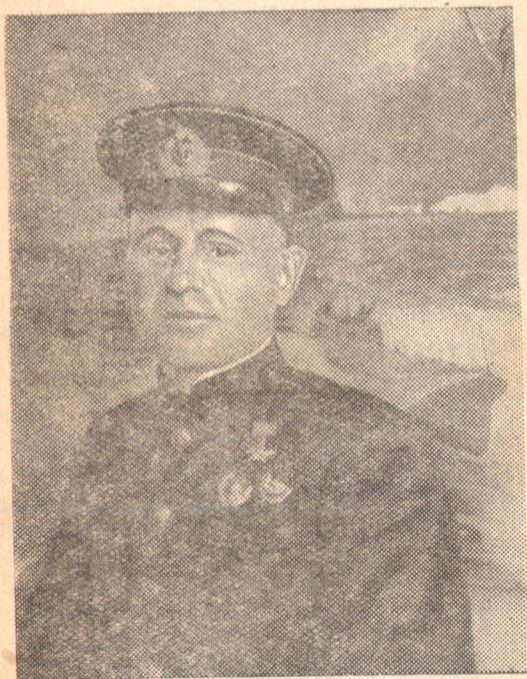


THE UNIVERSITY OF CHICAGO

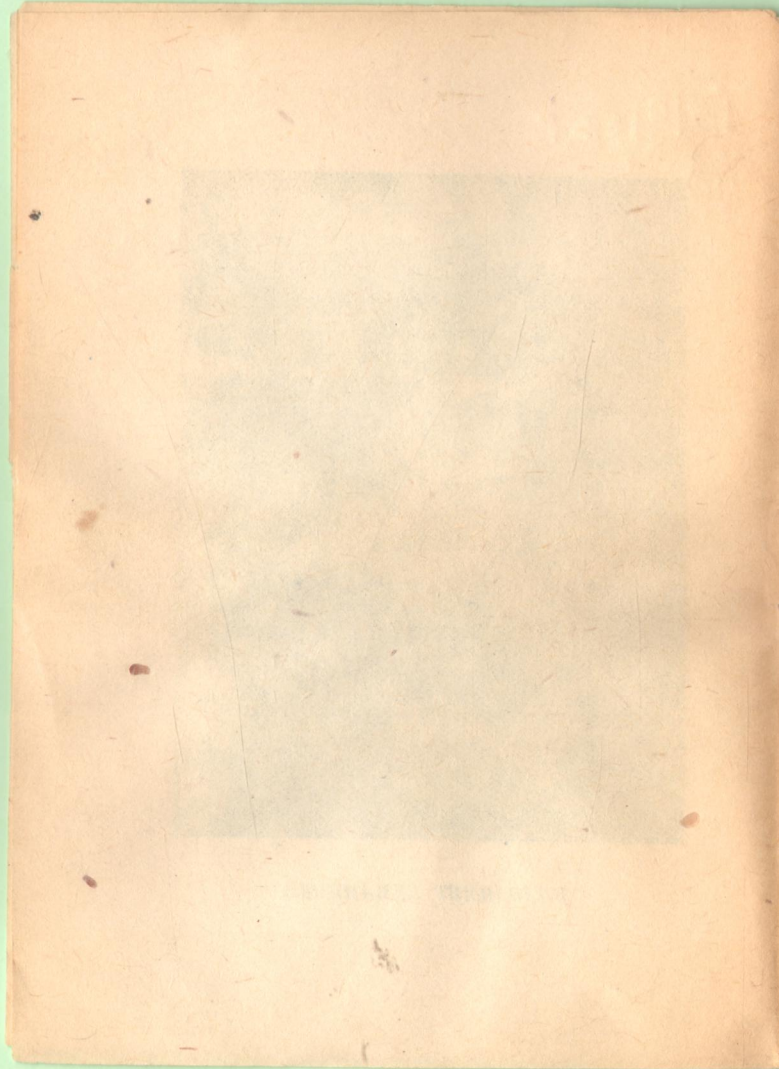
LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

UNIVERSITY OF CHICAGO  
LIBRARY

CHICAGO, ILL. 60637



ВОЛОДИМИР ГУМАНЕНКО



Є на Україні, в Херсонській області містечко Скадовськ. Воно стоїть на сухому, глинястому ґрунті, біля самого берега Чорного моря, недалеко від Перекопа. На одній з тихих вулиць цього містечка років 35 тому збудував єлюсар Полікарп Гуманенко невеличкий будиночок на три кімнати, вкрив його черепицею й побілів, за українським звичаєм, крейдою. В цьому будиночку й оселилася родина Гуманенка.

Родина була велика: три сини—старший Василь, середній Володимир, молодший Сергій—та ще дві дочки—Катерина й Віра. Про всіх треба подумати, всіх треба прогодувати, поставити на ноги. Хоч і сутужно доводилося іноді, та Гуманенко на життя не нарікав. Прийде він, бувало, додому в суботу після цілого тижня роботи в поміщицькій економії, і можливість побути в неділю серед своєї родини тішила його, бо вдома він справді відпочивав.

Сонце заливає промінням чистий будиночок Гуманенка. Дбайлива Ганна Павлівна готує обід, прибирає в хаті. Всі думки в неї про дітей, про



родину. Добра, простодушна жінка, вона всією душею впадала коло свого улюбленця Володимира, пестила його, вирізняла споміж інших. Син відповідав на материні піклування й ласку, як умів, допомагаючи їй в усіх хатніх роботах і справах.

Ранній літній рапок... Маленький Володя бере свої вудки й вирушає до моря. Довгі години сидить він на камені, вдивляючись у безкраю блакить. З терпіння його дивувалися і брати, і товариші. Зате за працю свою Володя діставав щедрі дарунки від багатого й ласкавого Чорного моря. Оселедці, бички, скумбрія... Усе це в'ялили, сушили, запасали для всієї сім'ї на зиму.

Почалися роки революції, громадянської війни.

В 1918 році заявилися до Скадовська німці-окупанти. Ніколи маленький Володя не забуде їхніх випещених самовдоволених облич, їхньої мови, що скидається на гавкіт, їхніх жорстоких розправ з непокірними українцями. Якби був він старший, пішов би воювати проти німців...

Та миле дитинство ще не скінчилося. Багато років—спершу в іграх, потім у навчанні і праці—ще мали пролетіти, поки Володі Гуманенкові довелося зіткнутися з ненависним ворогом своєї батьківщини віч-на-віч.

В 1919 році помер батько Володін—Полікарп Гуманенко. Всі турботи про сім'ю лягли на плечі матері-трудівниці. Вона виховувала, ро-

стила тепер сама своїх синів і дочок. Та незабаром довелося і старшим дітям стати до праці. Першим пішов на заробітки у радгосп старший брат Василь. Небагато повчився у школі й Володимир. Після другого класу семирічки довелося йому взятися до праці. Хлопець почав заробляти карбованців по 30 на місяць. Це була вже підмога матері, сім'ї.

Незабаром родина Гуманенка переїхала до Сімферополя. Василя покликали у флот, а Володимир став працювати кочегаром на консервному заводі «Серп і Молот». У вільний від роботи час він захоплювався футболом. Сімферопольські любителі й болільники тих років пам'ятають кремезну постать молодого робітника, що грав бека в заводській команді. Мускулястий, міцний, запалений сонцем Таврії, він з юних років був прекрасним спортсменом, спритним, завзятим. Чудово плавав, грав у футбол, захоплювався легкою атлетикою. Завод тим часом ростав Володю Гуманенка. Незабаром він набув кваліфікації, став слюсарем.

З заздрістю дивився Володимир на свого старшого брата Василя. Адже той уже був військовим моряком. Строк призову Володимира мав настати лише восени 1933 року. Але він не витерпів—пішов навесні добровільцем і, звичайно, так само у флот, бо до моря він звик ще з дитинства...

Балтійський флот, куди послали Володю Гуманенка, прийняв до своїх лав молодого робітника.

І почалася служба червонофлотця Володимира Гуманенка.

У Ленінграді він вступив до школи молодших командирів. Учився старанно, наполегливо. І одночасно, відчуваючи, що має дуже малу освіту, вирішив регулярно відвідувати вечірні загальноосвітні курси. Математика, географія, історія—все цікавило його. І коли Володимир став молодшим командиром, він уже знав майже все, що вивчали в семиріччі. Отже, надолужив прогаяне! Тут, на Балтиці, вступив Гуманенко й до комсомолу. Незабаром молодий моряк звернув на себе увагу начальників.

В 1935 році його послали вчитися далі—до школи катерних боцманів. Суворі камені Кронштадта, сіра гладінь Фінської затоки... Тут ріс і мужнів Володимир Гуманенко, сприймаючи кращі традиції російських військових моряків.

Минув рік-другий—і Володимирові Гуманенку довірили командувати торпедним катером. Він показав себе, як зразковий моряк—дисциплінованим і сміливим. Його призначили командиром ланки. Тут, разом з Володимиром, в його таки ланці почав служити й молодший з братів Гуманенків—Сергій. Він був механіком. Тепер усі три брати Гуманенки стали моряками.



Рік проплавав Володимир командиром ланки, а потім вступив на курси вдосконалення офіцерів. В 1938 році він закінчив навчання й дістав звання лейтенанта і посаду командира загону. В 1939 році Гуманенка прийняли до лав ВКП(б).

22 червня 1941 року. Перші дні війни проти німецького фашизму на Балтиці відчули відразу, в усьому грізному вияві.

Незабаром Гуманенко вийшов на свою першу операцію. Під його командуванням було чотири торпедних катери—Афанасьєва, Іванова, Бедугіна й Чебикіна. На світанку погожого літнього дня вони залишили бухту Минту на острові Езель. Схід ледве рожевів... Море було тихе, спокійне. Моряків чекала велика, важка й ризикована операція.

Скоро на обрії з'явилися хмари диму. Лишаючи по собі пінявий слід, торпедні катери загону Гуманенка йшли вперед. Поки ще не було зовсім ясно, з якими силами противника треба буде зустрінутися відважним балтійцям. Нарешті, картина наступного бою стала вирисовуватися перед катерниками. В каравані противника було вісім міноносців, сім сторожових кораблів, двадцять торпедних катерів і багато великих транспортів. Сили були нерівні, боротьба мала бути запеклою—не на життя, а на смерть.



Але Гуманенко вирішив діяти. Він знав своїх людей. Це були надійні, перевірені кадрові моряки-балтійці. Їх сміливість, готовість іти в атаку, блискавичність їх удару дадуть їм велику перевагу над ворогом, думав Гуманенко. Торпедні катери навально йшли на фашистські кораблі.

Німці стали подавати розпізнавальні знаки, гадаючи, що караван зустрівся з своїми торпедними катерами.

— Не відповідати, — наказав Гуманенко і рушив свій маленький загін на ворога.

— Афанасьєву йти вперед, ставити димову завісу!

Цей наказ командира загону Афанасьєв виконав чітко і вміло. Під прикриттям майстерно поставленої димової завіси торпедні катери загону Гуманенка кинулися в атаку. Вогонь противника, який зрозумів, нарешті, в чому річ, був шалений і згубний. Сваряди вибухали поруч з нашими катерами.

Імла, що нависла в ці ранкові години над морем, дуже погіршувала видимість. Доводилося зовсім близько підходити до ворога, щоб точно націлитися. Це не бентежило ні Гуманенка, ні хоробрих людей його загону. Надзвичайно швидко наближалися вони до противника.

На головному катері йшов Гуманенко. Насамперед він вирішив атакувати німецький міно-

носець і випустив по ньому торпеду. У цей час Белугін думав ударити по великому транспорту або другому міноноснию. На велику важку баржу Белугін спершу не звернув ніякої уваги. Але коли відстань зменшилася до п'яти-шести кабельтових, він пильніше придивився крізь ранковий туман і виявив на баржі танки. Їх було багато... щось із двадцять, мабуть. Ось уже видно, як на баржі між машинами метушаться фашистські солдати й офіцери. Баржа, видимо, вирішила оборонятися. З неї застрочили кулемети. Їх чергами була пробита водяна система торпедного катера Белугіна. Мотор став перегріватися.

— Товаришу командир, мотор виходить з ладу!— доповіли Белугіну.

Він тут же, в бою, прийняв правильне рішення. З його наказу, не гаючи дорогоцінних у торпедній атаці секунд, старшина групи мотористів Петухов включив подачу забортової води, яка охолодила механізми. Катер Белугіна знову ринув у бій.

Белугін натиснув кнопку. Торпеда пішла на баржу. Та, мабуть, баржа була плоскодонна,— торпеда пройшла під нею. Невдача! Але є ще одна торпеда у Белугіна. Є ще ворожі кораблі!

Катер Белугіна кинувся на великий німецький транспорт і торпедував його. Страшний вибух— і транспорт зник у морській безодні.

Тепер можна й баржу почастувати. Адже на ній танки! Бодман Маліков припав до кулемета. Великого калібру кулі заторохтіли по палубі баржи. Фашисти в рогатих касках, зі спотвореними від злоби й жаху обличчями, пригиналися, хапалися за гвинтівки, автомати, кулемети, намагаючись відповідати на стрільбу.

Маліков посилав чергу за чергою. Офіцер Суханов бив по німцях просто з гвинтівки. Німці відповідали наче в гарячці. Маліков націлювався нижче й кілька разів пройшовся по ватерлінії. З другої точки прострочив по баржі катер Афанасьєва. Незабаром борт баржі був увесь у пробоїнах. Крізь них ринула вода, і баржа пішла на дно. Це було чудово.

— Оце так! Непогана у нас зброя!—радісно загомоніли на катері.

Торпедні катери Іванова й Афанасьєва докінчили тим часом ще один фашистський транспорт. Тяжко осівши, він повільно занурювався у воду.

Аж несподівано попав у скрутне становище головний катер лейтенанта Чебикіна, на якому був безстрашний командир загону Володимир Гуманенко. Після того, як він потопив фашистський міноносець, всі інші ворожі кораблі зосередили на ньому потужний вогонь. В катер влучило два снаряди.

Поранило моториста. В мотор потрапила вода, щиток приладів розбило геть чисто.



Та Гуманенко не розгубився.

— Заладнати пробійни! Полагодити мотор! — спокійно наказав він.

На підбитий катер, який чимраз більше втрачав швидкість, падали сотні кілограмів розпеченого металу. Але рятувчі роботи не припинялися.

— Дати червону ракету! — наказав Гуманенко.

Катери Іванова й Афанасьєва лягли вже було на курс відходу. Та, помітивши, що їхнього командира спіткало в бою нещастя, вони кинулися до нього.

— Давайте порох, треба зіпхнути торпеду, в апараті пошкодження...

Афанасьєв швидко виконав наказ командира загону. Непотрібну торпеду червонофлотці катера Чебикіна викинули в море, щоб збільшити хід свого пораненого корабля.

— Повний, уперед!

І поладнаний під градом ворожих снарядів, поранений, але не переможений, катер командира загону знову помчав по морській гладіні до рідної бази. Всі інші катери йшли за ним. Оповиті славою своєї першої блискучої перемоги, торпедні катери Гуманенка повернулися до бухти.

За цю сміливу операцію Гуманенка було нагороджено орденом Червоного Прапора.

Незабаром відважний офіцер-катерник дістав



можливість закріпити за собою славу свого першого бою.

Групі з чотирьох торпедних катерів під командуванням Гуманенка й Осіпова (нині, як і Гуманенко, Герой Радянського Союзу) було доручено надзвичайно важку й небезпечну операцію—атакувати в Ірбенській протоці п'ять німецьких міноносців.

Торпедні катери вийшли в море. Видимість була чудова. Сподіватися, що ворог не помітить торпедних катерів, не можна було. Та це не спинило ні Гуманенка, ні Осіпова.

Один з катерів вихопився наперед, поставив димову завісу. По димовій завісі німецькі міноносці відкрили шквальний заслонний вогонь. Та не міг він спинити і не спинив наших сміливців.

Вороги зрозуміли небезпеку, що загрожувала їм. Вони почали тиснутися, ховаючись один за одного. Але полохливість, як відомо, завжди призводить до загибелі. Бажаючи врятуватися, німецькі міноносці лише прискорювали свій безславний кінець.

Вибравши момент, коли два фашистських кораблі опинилися на одному курсовому куті, катер Белугіна дав торпедний залп, одночасно атакувавши обидва міноносці.

Торпеди пішли вперед. Катер Белугіна круто повернув. В ту саму мить на інші міноносці

ворога помчали торпеди решти наших катерів. Пролунали три грізних вибухи. Один міноносець затонув, інші два були дуже пошкоджені.

Ще раз Гуманенко закріпив за собою свою прекрасну бойову репутацію. Ще одна денна атака проти сильної групи військових кораблів пройшла блискуче.

Проте, обстановка день-у-день ускладнялася. Німці зайняли одну по одній бази нашого флоту на латвійському й естонському узбережжі, бої точилися вже під самим Ленінградом і на відрізаному від головних сил острові Езель. Від нашої армії і флоту торпедних катерників відділяли тепер сотні миль. Але, навіть оточені ворогами, вони й далі вели проти них свою героїчну боротьбу.

Особливо тяжкі були сухопутні бої на острові Езель. Противник, зайнявши північну частину острова, кинув великі сили своєї піхоти, артилерії та авіації на південну його частину. Вкриваючи поле бою трупами німецьких офіцерів та солдатів, червоноармійці повільно відходили до півострова Цірель.

Щоб зламати лінію радянської оборони на острові Езель, німці кинули в бухту Ліу цілу ескадру своїх міноносців на чолі з крейсером. Під командуванням Гуманенка загін з чотирьох торпедних катерів пішов на бій проти німецької ескадри.

В загоні Гуманенка діяли безстрашні люди—старший лейтенант Ушев, Афанасьєв (нині Герой Радянського Союзу), Кременской, Ткаченко.

Це був один з найсерйозніших боїв, проведених торпедними катерами Балтики, і, безумовно, найблискучіша операція Гуманенка.

У німців було шість міноносців типу «Лебрехт Маас» та прекрасно озброєний крейсер. Не сподіваючись, мабуть, що можуть з'явитися радянські надводні кораблі, німці вели по берегу вогонь, стоячи на рейді. Їм здавалося, що противник може відповідати тільки з гармат цирельської батареї, з якою вони й розпочали запеклий поєдинок. Та розрахунки німців були помилкові.

Несподівано на них кинулися в атаку чотири радянських торпедних катери. За 30 кабельтових від цілі Гуманенко натрапив на стіну заслоненого вогню. Але він мав уже досвід, як проривати вогневу завісу. Зигзагоподібним маневром виходячи з артилерійських вилок противника, Гуманенко не переставав просуватися вперед.

Спокій, витримка і на цей раз не покинули його.

Гуманенко був на головному катері. Три інші катери мчали слідом за ним.

Німецький «Хейнкель—115», помітивши загін Гуманенка, підлетів до катера Афанасьєва і вже почав був пікірувати. Аж тут йому напереріз кинулися балтійські винищувачі.



Це були знамениті аси—льотчики-гвардійці Семенов, Дорогов, Шевцов. Вони знали одно: треба виручати, треба підтримати братів-мор'яків.

В атаку на торпедні катери пішла ланка «Юнкерсів». Семенов з своїми товаришами відігнав геть німецькі бомбардувальники. Майстерно маневрував загін Гуманенка. Німецькі фугасні бомби падали осторонь, не влучаючи в ціль.

Даремно зенітки німецького крейсера били по червонозоряних «ястребках». Льотчики вийшли з обстрілу неушкодженими.

Гуманенко вивів свої катери в атаку.

Перший залп! Торпеди головного катера Ушева й торпеди завзятого майстра атак Афанасьєва помчали до борта фашистського крейсера.

Влучили!

Льотчик Семенов розповідав потім:

«Спершу мені здалося, що торпедні катери йдуть на таран,—так близько вони підскочили до німецького крейсера. Ну й божевільні! думаю. Далі зрозумів: це ж вони хочуть підійти майже зовсім близько, щоб обов'язково влучити в ціль. Раптом—стовп води і вогню над німецьким крейсером. Метрів на п'ятдесят угору. Така була велетенська сила вибуху. Я піднявся вище. Катери з тієї висоти, на якій я тепер кружляв, ледве було видно. Я помітив лише білі вуса—



шумливі буруни, що їх вони, відходячи, лишали по собі. Поки я робив віраж і розгортався, зник один з німецьких міноносців. Куди, думаю, він подівся? Адже вибуху я не чув. Спустився нижче, придивився пильніше. Бачу—мачти стирчать, і чорні крапки навколо: німці, рятуючись, на воді борсаються. Я спустився метрів на 50, пройшов над самою водою, постріляв ще по фріцах з кулеметів...»

Міноносець, що про нього розповів Семенов, загинув від влучно пущених торпед Кременського. З гуркотом розламавшись надвоє, він майже миттю пішов на дно.

... Випустив свої торпеди в третій і четвертий міноносці Ткаченко. З головного катера Ущева йде ще одна торпеда в міноносець. Всі вони знаходять свої цілі. Стоячи в люку катера, Гуманенко продовжує керувати боєм.

Ще один ворожий міноносець підіймає вгору важку корму й занурюється носом у сіро-свинцеву морську безодню. Третій міноносець осідає від великих пошкоджень.

Цю перетворену в руїну залізну коробку підхоплює на буксир уцілілий корабель противника й тягне до своїх берегів.

Страшний удар!

Загін Гуманенка блискуче виконав операцію. Катери швидко відходять назад. Ось уже три з них вийшли в зону недосяжності. Сплески сна-

рядів німецьких корабельних гармат лягають позаду. Але відстав трохи катер Кременського. Його накриває артилерійська вилка залпу. Пряме влучання. Катер спинився.

Гуманенко побачив це. Він одразу оцінив обстановку. Треба за всяку ціну врятувати товариша!

— На допомогу!—наказав Гуманенко.

Катер Ущева під вибухами ворожих снарядів примчав до Кременського, мотори—«на стоп».

— Стрибайте у воду, товариші, давайте сюди!—крикнув Гуманенко.

За кілька хвилин увесь особовий склад катера Кременського був уже на борту катера Ущева.

— Де кулеметник?

— Загинув у бою.

— Інші всі тут?

— Всі.

І Гуманенко дає наказ: кулеметними чергами з катера Ущева пробити баки з паливом на катері Кременського.

Бензин спалахнув миттю.

— Хай не дістанеться ворогові наш корабель!

Три катери загону Гуманенка, враз завівши мотори, ринули по водній гладіні Балтики. Завирувала вода за кормою, бризки вдарили в обличчя моряків.

А там, угорі, ще тривав повітряний бій.

Льотчик Дорогов спіймав «Хейнкеля». Важкий торпедоносець намагався ухилитися від атак «ястребка». Марна надія! Дорогов уперто насідав на нього з хвоста. В лоб «Хейнкелю» зайшов Семенов, що наспів на той час, і хижак під ударами радянських асів, перевернувшись, упав у воду.

Гуманенко спостерігав цю картину. Почуття безмежної подяки сповнило його серце... Нещодавно він рятував від смертельної небезпеки людей з катера Кременского. А тількищо винищувачі врятували його самого і весь його загін.

— Спасибі, друзі!

Могутнім «ура» зустріли на березі, в рідній базі, героїв морського бою.

— Слава Гуманенку! Слава Афанасьєву, Ущеву, Кременському, Ткаченку! Слава безстрашним!

Гуманенко повів свій загін у Кронштадт, у Ленінград. В надзвичайно тяжких умовах провели моряки довгі місяці в обложеному місті.

Тут, спільно з своїми друзями, Гуманенко готував бойові кораблі до нових походів. Величезний завод на Неві, з просторими цехами, був майже мертвий. Електроенергії не було. Кожний кілограм пального був, як золото, дорогий. Та ремонтувати треба будьщо. Німецькі



бомбардувальники скидали на заводську будівлю фугасні й запалювальні бомби. Горіли склади, вибитим склом було всеяне все подвір'я. А люди невпинно робили своє діло. Червонофлотці-катерники, які бачили вогонь палаючих Лібави й Талліна, які ходили в безстрашні торпедні атаки по Балтиці, пробилися крізь льоди до Кронштадта і Ленінграда,—брали свердло, англійський ключ, терпуг і самі ремонтували свої кораблі. Пальці судомило від холоду, в шлунку було порожньо.

— Не здаватися, товариші,—говорив Гуманенко людям.

І вони, разом з своїм командиром, і далі самовіддано працювали в ім'я наступних перемог.

Сумний був Ленінград у тяжкі дні зимової облоги. Везли по вулицях трупи на дитячих санчатках... Горіли будинки. Їх не було чим гасити, бо водогін не працював... Чадні каганці блимали в житлових приміщеннях—не було електрики. Трамваї не йшли. На проспектах височіли замети.

Коли Гуманенко йшов пішки з казарми на завод, на вулицях вибухали снаряди. Серце командира обкипало кров'ю за місто, яке стало йому рідним, яке виростило його, зробило командиром-моряком. Гнів і жадова помети сповнювали його вщерть, коли він знову й знову дивився на сліпі вікна згорілих і зруйнованих



будинок, коли перед ним поставали картини страждань радянських людей у Ленінграді. Ці почуття він і його люди вкладали в ремонт своїх кораблів, готуючи їх до нових боїв з ненавистим ворогом.

Незабаром був опублікований Указ Президії Верховної Ради СРСР про надання капітан-лейтенантові Володимирові Полікарповичу Гуманенкові звання Героя Радянського Союзу.

Одного з травневих днів, коли Ленінград почав оживати, коли жителі прибрали сніг та бруд з його вулиць, майданів і дворів, і перші сходи редиски й моркви з'явилися на Марсовому полі—молодь великого міста зібралася на мітинг у приміщенні Александринського театру. Зал для глядачів, що вимерз був за зиму, знову ожив. Молоді голоси гучно лунали в неопаленому фойє.

Почалося урочисте засідання. Стали обирати президію.

— Гуманенка! Гуманенка!—закричали дівочі голоси.

Це були голоси ленінградських комсомолів, партизанок і студенток, робітниць і медсестер. Ленінградські юнаки билися на фронтах,—їх майже не було в залі.

Коли голова спитав: «Хто за кандидатуру Володимира Гуманенка?»—ліс рук знявся вгору.

Потім говорив Гуманенко. Його виступ був

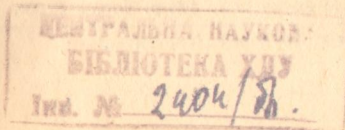
дуже короткий. Він дав вічну клятву мститися за улюблений Ленінград, за зневажену рідну Україну.

— Будемо топити німців на Балтиді ще лютіше й нещадніше,—сказав він, і слова його потонули в гучних оплесках.

Після урочистого засідання Ленінградський театр комедії показував зі сцени Александринського театру «Продавця птахів». Ми сиділи поруч з Гуманенком в кріслах, оббитих червоним оксамитом, і слухали веселу й сентиментальну оперету минулого століття.

— Скоро знову в бій,—сказав мені пошепки Гуманенко після веселої арії тенора й усміхнувся.

В цій усмішці була щаслива свідомість того, що немає на світі кращої долі, як битися з ворогом за свою Батьківщину й уміти перемогати його.



Редактор Є. Пелешук  
А. Тарасенков.—Владимир Гуманенко  
(На українском языке)

---

БЦ 07869. Зам. 223: 6/8 друк. арк. В одному друк. арк. 41.000 зн.  
Підписано до друку 19.X. 1944 р. Тираж 20.000.

---

Харків. Друкарня „Мистецтво“.



1890